https://doi.org/10.32849/2409-9201.2026.26.26

УДК [349.42: 338.43]: 339.564

UDC

АГРОЕКСПОРТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

AGRICULTURAL EXPORT LEGAL RELATIONSHIPS: CHARACTERISTICS AND CLASSIFICATION

Вікторія КИРИЛЮК

аспірант

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Харків)

Viktoriia KYRYLIUK

Postgraduate Student

Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv)

https://orcid.org/0009-0002-3106-0471

У статті досліджено особливості правовідносин у сфері агроекспорту як різновиду аграрних правовідносин, зокрема правовідносин у сфері агробізнесу. Обґрунтовано, що відсутність у чинному законодавстві чіткого нормативного закріплення поняття агроекспорту як самостійної правової категорії багато в чому зумовлює фрагментарність і несистемність її вивчення та впливає на якість регулювання агроекспортних правовідносин. Встановлено, що правові норми у цій сфері формуються залежно від виду продукції, яка є предметом експорту, а також від спеціальних вимог до її якості, безпеки та сертифікації. Запропоновано авторське визначення поняття агроекспорту як виду зовнішньоекономічної діяльності, що полягає у реалізації сільськогосподарської продукції, продуктів її первинної чи глибокої переробки, а також супутніх товарів суб'єктами агробізнесу, які наділені відповідним правовим статусом, із можливістю переміщення або без переміщення через митний кордон України. Окреслено ключові цілі таких правовідносин, а саме: отримання економічного результату, гарантування продовольчої безпеки, стимулювання розвитку сільських територій, дотримання міжнародних стандартів якості, а також інтеграція у світові ринки. Визначено, що

This article examines the characteristics of legal relationships in the field of agricultural exports as a specific type of agrarian legal relationship, particularly legal relationships within the agribusiness sector. It is reasonably argued that the absence in current legislation of a clear legal definition of the concept of agricultural exports as an independent legal category largely accounts for the fragmented and unsystematic nature of its study and affects the quality of regulation of legal relations in agricultural exports. It has been established that legal norms in this sphere are formed depending on the type of product being exported, as well as on specific requirements regarding its quality, safety, and certification. The author proposes a definition of the concept of agricultural exports as a type of foreign economic activity consisting in the sale of agricultural products, products of their primary or deep processing, as well as related goods by agribusiness entities endowed with the appropriate legal status, with or without the possibility of crossing the customs border of Ukraine. The key objectives of such legal relationships have been outlined, namely: achieving economic results, ensuring food security, stimulating the development of rural areas, complying with international quality standards, and integrating into global

суб'єктом агроекспорту може бути виключно суб'єкт агробізнесу, що має намір та можливості здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, а об'єктом агроекспортних правовідносин виступає сільськогосподарська продукція, продукти її первинної або глибокої переробки, а також супутніх товарів (таких як насіння, корми, агрохімікати тощо), що вивозиться через митний кордон.

Здійснено класифікацію агроекспортних правовідносин за об'єктом як критерієм згідно з яким виокремлено: відносини у сфері експорту продукції рослинного походження, що потребують фітосанітарного контролю та підтвердження походження; продукції тваринного походження, для якої визначальним є ветеринарно-санітарний нагляд і підтвердження епізоотичного благополуччя; агрохімікатів і пестицидів, обіг яких пов'язаний із процедурами державної реєстрації та контролю безпечності; харчової та переробленої продукції, що підлягає суворим вимогам міжнародної стандартизації; а також насіння і посадкового матеріалу, для яких обов'язковою є сортова сертифікація. Зроблено висновок, що вдосконалення правового регулювання агроекспорту потребує системного підходу, уніфікації нормативних вимог та закріплення єдиних засад правового статусу суб'єктів і об'єктів відповідних правовідносин. Це сприятиме підвищенню ефективності аграрного сектору та зміцненню позицій України на міжнародних ринках.

Ключові слова: агроекспорт, аграрні правовідносини; сільськогосподарська продукція, продовольча безпека, агробізнес, суб'єкти господарювання, фітосанітарні заходи.

markets. It is established that the subject of agricultural exports can only be an agribusiness entity that intends and is capable of conducting foreign economic activity, and the object of agricultural export legal relations is agricultural products, products of their primary or deep processing, as well as related goods (such as seeds, feed, agrochemicals, etc.) exported across the customs border. Agricultural export legal relationships have been classified by subject matter, a criterion used to distinguish between: relationships in the field of exporting plant products, which require phytosanitary control and confirmation of origin; products of animal origin, for which veterinary and sanitary supervision and confirmation of epizootic safety are decisive; agrochemicals and pesticides, the circulation of which is subject to state registration and safety control procedures; food and processed products, which are subject to strict international standardization requirements; as well as seeds and planting material, for which variety certification is mandatory. It has been concluded that improving the legal regulation of agricultural exports requires a systematic approach, the standardization of regulatory requirements, and the establishment of uniform principles gover-ning the legal status of the parties and objects involved in the relevant legal relationships. This will help increase the efficiency of the agricultural sector and strengthen Ukraine's position in international markets.

Keywords: agricultural exports, agricultural legal relations; agricultural products, food security, agribusiness, business entities, phytosanitary measures.

Постановка наукової проблеми. Аграрний сектор є вагомою складовою всієї економічної системи України. В умовах воєнного стану його структура частково змінена, зокрема через трансформації, яким піддалися агроекспортні правовідносини. Експорт аграрної продукції з України у 2025 році склав 22,53 мільярда доларів, що на 8,8%, або на 2,15 мільярда доларів менше за результат попереднього року. У попередні три роки війни частка ЄС у структурі українського агроекспорту стабільно перевищувала 50%, але у 2025 році цей показник опустився до 47,5%, або 10,7 млрд дол. [1]. Так, обсяги постачань агропродукції з України до країн – членів ЄС зменшилися проти показника 2024 року на 17% і склали $10,8 млрд. Водночас доходи від експорту до країн Африки минулого року

перевищили показник 2024 року на 8% і склали $2,8 млрд [2]. Паралельно Україна нарощує присутність на ринках Близького Сходу, Північної Африки та Південно-Східної Азії. Серед ключових напрямків – Індія, Китай, Південна Корея, Індонезія, Бангладеш і В'єтнам [3]. Отже, із цього випливає, що агроекспортні правовідносини можуть змінюватися в контексті логістичних напрямів, що ускладнює їх правове регулювання. Проте аграрний сектор готовий продовжувати і далі роботу для забезпечення продовольчої безпеки не лише українського народу, але й всього світу [4]. Загалом, Україна системно входить до числа провідних світових експортерів зернових, олійних культур та переробленої сільськогосподарської продукції. Внаслідок цього в системі аграрних правовідносин сформувалися агроекспортні правовідносини. Вони відображають специфіку виробництва сільськогосподарської продукції із зовнішньоекономічною діяльністю, спрямованою на продаж продукції на зовнішніх ринках. При цьому вони формуються як самостійний вид правовідносин. Агроекспортні правовідносини характеризуються дуальною правовою природою, яка виявляється через органічне поєднання приватноправових інтересів (втілюються в зовнішньоекономічних контрактах, зобов'язаннях сторін тощо) з публічно-правовими інтересами (що реалізуються через ліцензування, сертифікацію, митний контроль, валютне регулювання). Отже, агроекспортні правовідносини як складна правова категорія потребує поглибленого вивчення з позицій дуальності її природи, без урахування якої неможливе ефективне правове регулювання цих відносин.

Аналіз останніх публікацій. Визначення агроекспортних правовідносин можливо завдяки вагомим науковим дослідженням аграрних та зовнішньоекономічних правовідносин. В.Ю. Уркевич вказує, що під аграрними правовідносинами варто розуміти врегульований нормами права (аграрного та інших галузей) комплекс суспільних відносин, що виникають між сільськогосподарськими товаровиробниками (суб'єктами аграрного господарювання), з одного боку, та іншими видами господарюючих суб'єктів, членами сільськогосподарських підприємств і їх найманими працівниками, органами державної влади й органами місцевого самоврядування другого, з при воду конкретних об'єктів (майна, земель, праці тощо) на підставі певних юридичних фактів [5, с. 67]. Наведене визначення охоплює широке коло аграрних правовідносин, зокрема у сфері експорту. Висновки, зроблені О. П. Радченко і М. В. Капанжи щодо особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємства та механізмів удосконалення цієї діяльності [6] можуть бути враховані при розробці правового забезпечення експортних операцій, зокрема в сільському господарстві. У контексті нашого дослідження вбачається змістовним і таким, що відображає суть зовнішньоекономічної діяльності підприємств, визначення, яке сформулювали О. Є. Новіков і Т. Ш. Садрідінов. Так, вчені стверджують, що зовнішньоекономічна діяльність підприємств – це частина їх загальної діяльності, яка визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних з виходом підприємства на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях, напрямки, форми та методи якої узагальнюються відповідно до процесу виробництва згідно із цілями та задачами підприємства щодо його функціонування та розвитку [7, с. 183]. Наведені ознаки є економічним підґрунтям визначення суб'єктів аграрного експорту. Н. Я. Пітель визначив сучасні ризики аграрного експорту в умовах війни на зовнішніх ринках: втрата репутації країни як надійного постачальника продукції на світові ринки; втрати ринків і торговельних партнерів; посилення внутрішніх викликів; руйнування інфраструктури; зниження споживчого попиту; скорочення обсягів виробництва, обмеження доступу до ресурсів; знецінення національної валюти та інші [8, с. 53]. За аналізом літературних джерел можна зробити висновок, що питанням експорту сільськогосподарської продукції займалися переважно економісти, тоді як у сфері юридичних досліджень ця тема вивчалася лише частково, а отже, потребує подальших наукових розробок.

Виклад основного матеріалу. Аграрний експорт набуває дедалі більшого значення як внаслідок структурних змін в економічних відносинах, спричинених війною, що триває, так і

через розширення можливостей для суб'єктів агробізнесу, що виникають у контексті економічної інтеграції з ЄС. Ця динаміка, з одного боку, підкреслює особливість агроекспорту в умовах воєнного стану, що порушив традиційні ланцюги поставок, зменшив виробничі потужності та змінив позиціонування на світовому ринку, що зумовило необхідність адаптивних стратегій для підтримки експортних потоків; з іншого боку, узгодження зі стандартами та ринковою практикою ЄС надає вітчизняним виробникам нові можливості доступу до європейських ринків. Такий феномен простежується саме на теренах України, хоча аграрний експорт є актуальним для країн – традиційних експортерів сільськогосподарської продукції, таких як Бразилія, США, Канада, Франція, Австралія.

Відомо, що сільськогосподарське виробництво може сприяти економічному зростанню завдяки різним міжгалузевим зв'язкам, зокрема: забезпеченню промисловості надлишковою робочою силою з сільськогосподарського сектору, збільшенню запасів продовольства та відповідному зростанню споживання, розвитку промислового виробництва, накопиченню заощаджень для фінансування та отриманню доходів від експорту сільськогосподарської продукції [9, с. 20]. З наведеного випливає, що агроекспортні правовідносини мають специфічні характеристики, які відрізняють їх від сталих аграрних правовідносин, включаючи наявність міжгалузевих виробничих зв'язків, наявність ускладненої логістики та зв'язок із зовнішніми аграрними ринками.

Агроекспортні правовідносини є різновидом аграрних правовідносин, зокрема правовідносин у сфері агробізнесу. Згідно із загальновизнаною позицією, під аграрними правовідносинами слід розуміти суспільні відносини, що виникають у зв'язку з утворенням та діяльністю сільськогосподарських кооперативів, господарських товариств, фермерських господарств, приватноорендних підприємств, спільних сільськогосподарських підприємств, асоціацій, спілок, інших сільськогосподарських підприємств кооперативного і корпоративного типів, а також державних (комунальних) підприємств, що базуються на державній і комунальній власності, та багатогранні відносини, що виникають між ними і громадянами, які є їх членами чи учасниками, а також між громадянами-підприємцями [10, с. 9]. Їх основою є відносини з виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації [11, с. 15]. З огляду цього визначення можна стверджувати, що агроекспортні правовідносини є різновидом аграрних правовідносин. Зокрема, вони мають єдине спрямовування, як і будь-які аграрні правовідносини: отримання прибутку, забезпечення продовольчої безпеки, сприяння сталому розвитку сільських районів. У контексті експорту сільськогосподарської продукції перелічені цілі доповнюються такими: дотримання міжнародних стандартів якості та безпеки продукції, інтеграція в глобальні ланцюги поставок та підвищення конкурентної позиції країни на міжнародних ринках.

Г. С. Корнієнко справедливо стверджує, що правовідносини у сфері агробізнесу – це суспільні відносини, які врегульовані переважно нормами аграрного права, що виникають під час здійснення самостійної, систематичної на власний ризик діяльності з виробництва, переробки, зберігання, реалізації сільськогосподарської продукції, виконання робіт а також матеріально-технічним і науковим забезпеченням цих процесів, з метою отримання прибутку, задоволення потреб споживачів у сільськогосподарської продукції, забезпечення продовольчої безпеки держави, розвитку сільської місцевості, підтримки екологічної безпеки [12, с. 34]. Враховуючи думку Г. С. Корнієнко, можна вважати, що агроекспортні правовідносини є різновидом аграрних правовідносин, зокрема правовідносин агробізнесу, вони виникають та реалізуються під час виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції, логістики тощо. Водночас специфіка експорту сільськогосподарської продукції полягає в його орієнтації на зовнішні аграрні ринки та взаємодію із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. При цьому як зазначає Т. В. Решитько, основу національного експорту сільськогосподарської продукції становлять продукти з низьким та середнім ступенем переробки – зернові й технічні культури, соняшникова олія [13, с. 332].

Поняття «експорт» закріплено в абз. 10 ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» як продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів [14]. Враховуючи законодавче трактування поняття «експорт», можна запропонувати під агроекспортом розуміти продаж сільськогосподарської продукції, продуктів її первинної або глибокої переробки, а також супутніх товарів (таких як насіння, корми, агрохімікати тощо), що здійснюється суб'єктами агробізнесу, які мають статус суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України. Отже, об'єктом агроекспортних правовідносин виступає сільськогосподарська продукція, продукти її первинної або глибокої переробки, а також супутніх товарів (таких як насіння, корми, агрохімікати тощо), що вивозяться через митний кордон. Варто звернути увагу, що сільськогосподарська продукція, яка експортується за межі митної території України, підлягає обов'язковому державному контролю, зокрема фітосанітарний, ветеринарно-санітарний, а в окремих випадках і радіологічний контроль. Його введення спрямовано на забезпечення продовольчої безпеки в контексті підтримки якості продукції згідно із міжнародними стандартами та конкретними зовнішньоекономічними договорами. Крім того, відповідна продукція має відповідати групам згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) (ст. 67 Митного кодексу України) [15].

Агроекспортні правовідносини виникають щодо певного виду сільськогосподарської продукції, а тому їх можна класифікувати залежно від об'єкта, а отже, і за типом експортованої продукції. Відповідно до такого підходу систему агроекспортних правовідносин складають:

1) агроекспортні правовідносини щодо продуктів рослинного походження (зокрема, зернові культури, такі як пшениця, кукурудза; олійні культури, такі як соняшник, ріпак та соя; свіжі та заморожені овочі та фрукти; технічні культури, такі як цукровий буряк, тютюн та бавовна; а також насіння та посадковий матеріал, включаючи насіння та розсаду зернових та овочів). Експорт продуктів рослинного походження підлягає фітосанітарному контролю, сертифікації якості та походження, а також дотриманню міжнародних стандартів;

2) агроекспортні правовідносини щодо продуктів тваринного походження, включаючи харчові продукти тваринного походження, зокрема мед і кров; живі двостулкові молюски, живі голкошкірі, живі кишковопорожнинні та живі морські черевоногі, призначені для споживання людиною; та інші тварини (п. 114 ст. 1 Закону України «Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин» [16]). Ці продукти регулюються ветеринарним та санітарним контролем, епізоотичними сертифікатами здоров'я та санітарними сертифікатами для забезпечення їхньої безпеки та відповідності міжнародним вимогам;

3) агроекспортні правовідносини щодо агрохімікатів та пестицидів. Їх експорт регулюється державною реєстрацією, сертифікацією безпеки, належним маркуванням та відповідністю міжнародним стандартам;

4) агроекспортні правовідносини щодо харчової, переробленої сільськогосподарської продукції (визначено Стратегією розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 588-р [17]). Цей вид експорту вимагає сертифікації якості та безпеки, дотримання міжнародних правил та стандартів;

5) агроекспортні правовідносини щодо насіння та посадкового матеріалу, включаючи насіння сільськогосподарських та промислових рослин, розсаду, цибулини та коренеплоди, які підлягають сортовій сертифікації, фітосанітарному контролю та відповідності міжнародним стандартам для посадкового матеріалу. Зокрема, для здійснення цього експорту необхідна наявність сертифіката країни-експортера, що засвідчує якість насіння та/або садивного матеріалу, сертифікат OECP і сертифікат ISTA для насіння та садивного

матеріалу за умови належності його до сорту, занесеного до Реєстру сортів рослин України та/або Переліку сортів рослин ОЕСР тих сільськогосподарських рослин, до схем сортової сертифікації яких приєдналася Україна тощо [18].

Суб'єктом агроекспортних правовідносин є суб'єкт агробізнесу, що має статус суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Перелік суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності встановлено ст. 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [14]. Враховуючи це, можна визначити, що суб'єктами агроекспортних правовідносин може бути виключно суб'єкт агробізнесу, що має намір, можливості здійснювати зовнішньоекономічну діяльність. При цьому суб'єкт агробізнесу, на відміну від суб'єкта аграрного права, займається систематичною сільськогосподарською діяльністю та вступає у взаємовідносини з різними за своїм правовим статусом суб'єктами [19, с. 141].

Зміст агроекспортних правовідносин складають права та обов'язки суб'єктів агробізнесу, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. У літературних джерелах визначено, що суб'єктивні права у зовнішньоекономічній діяльності можуть виникати та бути пов'язаними із: організаційними аспектами; з безпосереднім здійсненням зовнішньоекономічної діяльності; результатом зовнішньоекономічної діяльності. Юридичні обов'язки являють собою визначений обсяг суспільнонеобхідної конкретної юридичної поведінки [20, с. 162]. Загалом, права та обов'язки суб'єктів агроекспортних правовідносин визначаються національним законодавством, міжнародними угодами та нормативними вимогами, що забезпечують безпеку, якість та відповідність експортованої сільськогосподарської продукції. Зокрема, це право брати участь у зовнішньоекономічній діяльності, укладати контракти на продаж сільськогосподарської продукції за кордон, а також отримувати інформацію та підтримку від державних органів, відповідальних за сприяння експорту, право на захист своєї власності та економічних інтересів відповідно до законодавства України та міжнародних договорів. Водночас ці суб'єкти зобов'язані дотримуватися всіх застосовних національних та міжнародних стандартів, включаючи фітосанітарні, ветеринарні, радіологічні вимоги та вимоги щодо контролю якості.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи проведене дослідження, можна визначити, що поняття «агроекспорт» не отримало законодавчого трактування, а отже, його не виділено в сучасному вітчизняному законодавстві як окрему правову категорію. Водночас нормативно-правове регулювання відносин експорту сільськогосподарської продукції має вади системності та формується залежно від об'єкта експорту. Під агроекспортом запропоновано розуміти продаж сільськогосподарської продукції, продуктів її первинної або глибокої переробки, а також супутніх товарів (таких як насіння, корми, агрохімікати тощо), що здійснюється суб'єктами агробізнесу, які мають статус суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України. Метою агроекспортних правовідносин є: отримання прибутку, забезпечення продовольчої безпеки, сприяння сталому розвитку сільських районів, дотримання міжнародних стандартів якості та безпеки продукції, інтеграція в глобальні ланцюги поставок та підвищення конкурентної позиції країни на міжнародних ринках. Агроекспортні правовідносини можуть поділятися залежно від типу експортованої продукції, і їх система в узагальненому вигляді містить такі складові:

1) агроекспортні правовідносини щодо продуктів рослинного походження; 2) агроекспортні правовідносини щодо продуктів тваринного походження; 3) агроекспортні правовідносини щодо агрохімікатів та пестицидів; 4) агроекспортні правовідносини щодо харчової, переробленої сільськогосподарської продукції; 5) агроекспортні правовідносини щодо насіння та посадкового матеріалу.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що правова характеристика видів агроекспортних правовідносин, зважаючи на особливості та значення кожного з них, потребує подальших досліджень.

Посилання:

1. Аграрний експорт приніс у 2025 році Україні менше грошей: експерти озвучили проблему. URL: https://www.unian.ua/economics/agro/eksport-z-ukrajini-padaye-shcho-vidbuvayetsya-v-torgivli-z-yes-13247682.html.

2. Менше до ЄС, більше до Африки: як змінився агроекспорт України-2025. URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/menshe-do-yes-bilshe-v-afriku-yak-zminivsya-agroeksport-ukrajini-2025.

3. Частка ЄС в українському агроекспорті впала нижче 50%. URL: https://finclub.net/news/chastka-yes-v-ukrainskomu-ahroeksporti-vpala-nyzhche-50protsent.html.

4. Дяченко М. І., Жмуденко В. О. Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 56. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-8.

5. Уркевич В. Ю. Аграрні правовідносини: приватні й публічні засади. *Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб*. Харків, 2008. Вип. 98. С. 64-69.

6. Радченко О. П., Капанжи М. В. Удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Ефективна економіка.* 2018 № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6449.

7. Новіков О. Є., Садрідінов Т. Ш. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «зовнішньоекономічна діяльність». *Вісник Хмельницького національного університету.* 2014. № 2. Т. 2. С. 183–186.

8. Пітель Н. Я. Аграрний експорт України в умовах війни. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 2. С. 45–56. DOI: 10.33245/2310-9262-2023-185-2-45-56.

9. Dirir S. A. Study on the Factors that Stimulate Agricultural Exportation in the Largest Producing Countries of Agricultural Commodities. *Journal of Applied Agricultural Economics and Policy Analysi*s. 2022. Vol. 5, .№ 1. P. 19–24. DOI: 10.12691/jaaepa-5-1-3.

10. Аграрне право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. Харків: Право, 2010. 296 с.

11. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навч. посіб. Львів: Навч.-наук. ін-т права, психології та інноваційної освіти Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2020. 252 с.

12. Корнієнко Г. С. Класифікація правовідносин у сфері агробізнесу. *Science Rise:Juridical Science.* 2020. № 2 (12). С. 30-34. DOI: 10.15587/2523-4153.2020.210714.

13. Решитько Т. В. Експорт агропродовольчої продукції України як фактор розвитку міжнародних економічних відносин. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки.* 2024. Вип. 11(44). С. 327–334. DOI: https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.11(44).327-334.

14. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квіт. 1991 р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text.

15. Митний кодекс України : Закон України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#top.

16. Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин : Закон України від 4 лют. 2021 р. № 1206-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text.

17. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 лип. 2019 р. № 588-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text.

18. Роз'яснення для суб'єктів господарювання, які здійснюють імпорт та експорт насіння. URL: https://dp.dpss.gov.ua/news/rozyasnennya-dlya-subyektiv-gospodaryuvannya-yaki-zdijsnyuyut-import-ta-eksport-nasinnya.

19. Корнієнко Г. С. Агробізнес в Україні: теоретико-правові проблеми становлення та розвитку : монографія. Харків : Юрайт, 2023. 560 с.

20. Уртаєва Л. Г. До питання правового статусу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 160-162. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/39.

Статтю було подано	28.03.2026	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	11.05.2026	The article has been revised
Статтю було прийнято	14.05.2026	The article was accepted